

Temat 14. Historia Kościoła

Kościół kontynuuje i rozwija w historii posłanie Chrystusa, pobudzany przez Ducha Świętego. W historii Kościoła występuje splot między tym, co Boskie, a tym, co ludzkie.

18-12-2012

1. Kościół w historii

Kościół zachowuje nadal obecność Chrystusa w historii człowieka. Posłuszny mandatowi apostołskiemu wypowiedzianemu przez Jezusa

przed wstąpieniem do nieba: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28, 19-20). W związku z tym w historii Kościoła splata się, niekiedy w trudny do oddzielenia sposób to, co Boskie z tym, co ludzkie.

W rzeczywistości jeśli zwrócić spojrzenie na historię Kościoła, istnieją aspekty, które zaskakują obserwatora, nawet niewierzącego:

a) jedność w czasie i przestrzeni (katolickość): Kościół katolicki przez dwa tysiąclecia pozostał tym samym podmiotem, z tą samą doktryną i tymi samymi zasadniczymi elementami: jednością wiary, sakramentów, hierarchii (przez sukcesję apostołską); poza tym we

wszystkich pokoleniach gromadził mężczyzn i kobiety z najróżniejszych narodów i kultur, a także z obszarów geograficznych wszystkich zakątków ziemi;

b) działanie misyjne: Kościół w każdym miejscu i czasie wykorzystywał każde historyczne wydarzenie i zjawisko, żeby głosić Ewangelię, również w najbardziej niesprzyjających sytuacjach;

c) zdolność w każdym pokoleniu do wydawania owoców świętości u ludzi z każdego narodu i każdego stanu;

d) rzucająca się w oczy siła naprawy wobec kryzysu, niekiedy bardzo poważnego.

2. Starożytność chrześcijańska (do roku 476, daty upadku Cesarstwa Zachodniorzymskiego)

Od I wieku chrześcijaństwo zaczęło się rozpowszechniać pod kierownictwem Świętego Piotra i apostołów, a później ich następców. W związku z tym dochodzi do stopniowego wzrostu liczby wyznawców Chrystusa, przede wszystkim w granicach Cesarstwa Rzymskiego. W początkach IV wieku stanowili oni około 15% ludności cesarstwa i byli skupieni w miastach i we wschodniej części rzymskiego państwa. Nowa religia rozpowszechniła się w każdym razie również poza tymi granicami: w Armenii, Arabii, Etiopii, Persji, Indiach.

Rzymska władza polityczna widziała w chrześcijaństwie zagrożenie, ze względu na fakt, że to ostatnie żądało wolności w sumieniu jednostek w stosunku do władzy państwowej. Wyznawcy Chrystusa musieli znosić liczne prześladowania, prowadzące często do męczeństwa. Ostatnie i

najokrutniejsze prześladowania miały miejsce na początku IV wieku w wykonaniu cesarzy Dioklecjana i Galeriusza.

W roku 313 cesarz Konstantyn I, sprzyjający nowej religii, przyznał chrześcijanom swobodę wyznawania ich wiary, i zainicjował życzliwszą politykę w stosunku do nich. Wraz z cesarzem Teodozjuszem I Wielkim (379-395) chrześcijaństwo stało się oficjalną religią Cesarstwa Rzymskiego. Tymczasem pod koniec IV wieku chrześcijanie stanowili już większość ludności rzymskiego państwa.

W IV wieku Kościół musiał stawić czoła silnemu wewnętrznemu kryzysowi – kwestii arianizmu. Ariusz, prezbiter z Aleksandrii (Egipt) głosił heterodoksyjne teorie, poprzez które zaprzeczał Bóstwu Syna, który byłby natomiast pierwszym spośród stworzeń,

choć przewyższającym pozostałe. Arianie negowali również Bóstwo Ducha Świętego. Kryzys doktrynalny, z którym często krzyżowały się polityczne interwencje cesarzy, niepokoił Kościół przez ponad sześćdziesiąt lat. Został rozwiązany dzięki dwóm pierwszym soborom powszechnym – I Soborowi Nicejskiemu (325) i I Soborowi Konstantynopolitańskiemu (381), podczas których potępiono arianizm, ogłoszono uroczyście Bóstwo Syna (*consubstantialis Patri*, po grecku *homoousios*) i Ducha Świętego oraz ułożono Symbol Nicejsko-Konstantynopolitański (*Credo*). Arianizm przetrwał do VII wieku, ponieważ ariańscy misjonarze zdołali doprowadzić do przejścia na ich wiarę licznych ludów germańskich, które stopniowo nawracały się na katolicyzm.

W V wieku istniały natomiast dwie herezje chrystologiczne, które miały

ten pozytywny skutek, że zmusiły Kościół do pogłębienia dogmatu, aby sformułować go precyzyjniej. Pierwszą z tych herezji był nestorianizm, doktryna, która w praktyce stwierdza istnienie w Chrystusie dwóch osób, poza dwiema naturami. Nestorianizm został potępiony na Soborze Efeskim (431), który potwierdził po raz kolejny jedyność osoby Chrystusa. Od nestorian pochodzą syryjskie Kościoły wschodnie i malabarskie, wciąż odłączone od Rzymu. Drugą herezją był monofizytyzm, który w praktyce utrzymywał istnienie w Chrystusie jednej natury – Boskiej. Sobór Chalcedoński (451) potępił monofizytyzm i stwierdził, że w Chrystusie istnieją dwie natury – Boska i ludzka, zjednoczone w Osobie Słowa bez pomieszania i zamiany (przeciwko nestorianizmowi), bez podziału i rozłączenia (przeciwko monofizytyzmowi). Są to cztery

przysłówki Chalcedonu: *inconfuse, inmutabiliter, indivise, inseparabiliter*.
Od monofizytów pochodzą Kościoły koptyjskie, syryjskie zachodnie, ormiańskie i etiopskie, odłączone od Kościoła katolickiego.

W pierwszych wiekach historii chrześcijaństwa doszło do wielkiego rozkwitu chrześcijańskiej literatury homiletycznej, teologicznej i duchowej. Są to dzieła Ojców Kościoła, o wielkim znaczeniu w rekonstrukcji Tradycji.

Najistotniejszymi byli Święty Ireneusz z Lyonu, Święty Hilary z Poitiers, Święty Ambroży z Mediolanu, Święty Hieronim i Święty Augustyn na Zachodzie oraz Święty Atanazy, Święty Bazyli, Święty Grzegorz z Nazjanzu, Święty Grzegorz z Nyssy, Święty Jan Chryzostom, Święty Cyryl Aleksandryjski i Święty Cyryl Jerozolimski na Wschodzie.

3. Średniowiecze (do 1492 roku, roku przybycia Krzysztofa Kolumba do Ameryki)

W 476 roku upadło Cesarstwo Zachodniorzymskie, które zostało zaatakowane przez szereg ludów germańskich, z których część była ariańska, a część pogańska. Praca Kościoła w następnych wiekach polegała na ewangelizacji i przyczynianiu się do cywilizowania tych ludów, a później narodów słowiańskich, skandynawskich i madziarskich. Wczesne średniowiecze (około roku 1000) było bez wątpienia trudnym okresem dla kontynentu europejskiego, ze względu na sytuację przemocy politycznej i społecznej, zubożenie kulturowe i regres ekonomiczny, wynikające z ciągłych najazdów (które trwały do X wieku). Działanie Kościoła zdołało stopniowo poprowadzić te młode ludy ku nowej

cywilizacji, która osiągnęła swoją świętość w wiekach XII-XIV.

W VI wieku narodził się monastycyzm benedyktyński, który gwarantował wokół klasztorów wyspy pokoju, spokoju, kultury i dobrobytu. W VII wieku wielkie znaczenie miała działalność misyjna na całym kontynencie mnichów irlandzkich i szkockich, a w VIII wieku benedyktynów angielskich. W tym ostatnim stuleciu zakończył się etap patrystyki, wraz z ostatnimi Ojcami Kościoła – Świętym Janem Damasceńskim na Wschodzie i Świętym Bedą Czcigodnym – na Zachodzie.

W wiekach VII-VIII w Arabii narodził się islam. Po śmierci Mahometa Arabowie dokonali szeregu wojen z podbojami, dzięki którym ustanowili niezwykle potężne imperium. Między innymi ujarzmili chrześcijańskie narody Afryki

Północnej i Półwyspu Iberyjskiego i oddzielili świat bizantyjski od łacińsko-germańskiego. W ciągu około 300 lat działali jak bicz dla narodów średniowiecznej Europy z powodu najazdów, napadów, rabunków i porwań dokonywanych praktycznie w sposób systematyczny i ciągły.

Pod koniec VIII wieku zinstytucjonalizowała się doczesna władza papieża (państwa papieskie), która istniała już faktycznie od końca VI wieku, a powstała, żeby wypełnić próżnię władzy powstałą w środkowej Italii z powodu braku zainteresowania cesarskiej władzy bizantyjskiej, nominalnie będącej suwerenem na tym obszarze, niezdolnej jednak zapewnić administrację i obronę ludności. Z czasem papieże zdali sobie sprawę, że ograniczona władza doczesna jest skuteczną gwarancją niezależności w stosunku do różnej

władzy politycznej (cesarze, królowie, panowie feudalni).

W noc Bożego Narodzenia roku 800 odtworzono cesarstwo na Zachodzie (Święte Cesarstwo Rzymskie). Papież koronował Karola Wielkiego w bazylice Świętego Piotra. W ten sposób narodziło się państwo katolickie o aspiracjach uniwersalnych, charakteryzujące się silną sakralizacją władzy politycznej i złożonym przeplataniem się polityki i religii, które trwało do 1806 roku.

W X wieku papieństwo cierpiało poważny kryzys z powodu mieszania się przez szlacheckie rodziny ze środkowej Italii w wybór papieża (wiek żelazny), a bardziej ogólnie, dlatego że królowie i panowie feudalni zaczęli decydować o obsadzaniu wielu stanowisk kościelnych. Reakcja papieska na tak mało budującą sytuację miała

miejsce w XI wieku poprzez reformę gregoriańską i tak zwaną „kwestię inwestytury”, dzięki którym hierarchia kościelna zdołała odzyskać obszerną przestrzeń wolności w stosunku do władzy politycznej.

W roku 1054 patriarcha Konstantynopola Michał I Cerulariusz dokonał ostatecznego oddzielenia się greków od Kościoła katolickiego (schizma wschodnia). Był to ostatni epizod historii podziałów i dysput rozpoczętej już w V wieku i zawiniony w dużej mierze poważnymi interwencjami cesarzy wschodniorzymskich w życie Kościoła (cezaropapizm). Schizma ta dotknęła narody zależne od patriarchy i dotąd dotyka Bułgarów, Rumunów, Ukraińców, Rosjan i Serbów.

Od początku XI wieku włoskie republiki morskie wydarły

muzułmanom kontrolę nad Morzem Śródziemnym, kładąc kres islamskim najazdom. Pod koniec wieku wyrazem wzrostu potęgi wojskowej krajów chrześcijańskich było zjawisko krucjat do Ziemi Świętej (1096-1291) – wypraw wojennych o charakterze religijnym, których celem był podbój lub obrona Jerozolimy.

W XIII i XIV wieku obserwuje się apogeum cywilizacji średniowiecznej z wielkimi osiągnięciami teologicznymi i filozoficznymi (wielka scholastyka: Święty Albert Wielki, Święty Tomasz z Akwinu, Święty Bonawentura, Błogosławiony Jan Duns Szkot), literackimi i artystycznymi. Co się tyczy życia zakonnego, wielkie znaczenie miało pojawienie się w początkach XIII wieku zakonów żebrzących (franciszkanie, dominikanie, i tak dalej).

Starcie między papieżem a cesarstwem rozpoczęte już „kwestią inwestytury” trwało nadal, objawiając się wieloma epizodami w XII i XIII wieku i kończąc się osłabieniem obu instytucji. Cesarstwo zostało w praktyce zredukowane do państwa niemieckiego, natomiast papieżstwo ucierpiało poważny kryzys. W latach 1305-1377 rezydencja papieża była przeniesiona z Rzymu do Awinionu na południu Francji, a wkrótce po powrocie do Rzymu, w 1378 roku, rozpoczęła się wielka schizma zachodnia. Była to bardzo trudna sytuacja, w związku z którą na początku pojawiło się dwóch papieży, a następnie trzech (obediencji rzymskiej, awiniońskiej i pizańskiej), podczas gdy ówczesny świat katolicki trwał w zakłopotaniu, nie wiedząc, który z nich jest prawowitym papieżem. Kościół zdołał przezwyciężyć również tę niezwykle trudną próbę i jedność została

przywrócona na Soborze w
Konstancji (1415-1418).

W 1453 roku Turkowie otomańscy,
muzułmanie, zdobyli
Konstantynopol, kładąc w ten sposób
kres tysiącletniej historii Cesarstwa
Wschodniorzymskiego (393-1453)
oraz podbili Bałkany, które
pozostawały następnie pod ich
panowaniem przez cztery stulecia.

4. Epoka nowożytna (do 1789 roku, roku rozpoczęcia rewolucji francuskiej)

Epoka nowożytna rozpoczyna się od
przybycia Krzysztofa Kolumba do
Ameryki, które to wydarzenie wraz z
odkryciami w Afryce i Azji dało
początek europejskiej kolonizacji
innych części świata. Kościół
wykorzystał to historyczne zjawisko,
aby rozpowszechnić Ewangelię na
innych kontynentach poza Europą.
W ten sposób obserwuje się
powstanie misji w Kanadzie i

Luizjanie, w koloniach francuskich, w Ameryce hiszpańskiej, w portugalskiej Brazylii, w Królestwie Kongo, w Indiach, Indochinach, Chinach, Japonii, na Filipinach. W celu skoordynowania tych wysiłków na rzecz propagowania wiary Stolica Święta założyła w 1622 roku *Sacra Congregatio de Propaganda Fide* [Świętą Kongregację Propagandy Wiary].

Tymczasem równocześnie z ekspansją katolicyzmu na inne obszary geograficzne, gdzie Ewangelia nie była głoszona jeszcze nigdy, Kościół doznał poważnego kryzysu na starym kontynencie. Religijna „reformacja” wspierana przez Marcina Lutra, Ulryka Zwinglego, Jana Kalwina (założycieli różnych denominacji protestanckich) wraz ze schizmą wywołaną przez króla Anglii Henryka VIII (anglikanizm) doprowadziła do oddzielenia Kościoła od obszernych

terenów: Skandynawii, Estonii i Łotwy, sporej części Niemiec, Holandii, połowy Szwajcarii, Szkocji, Anglii, nie licząc odpowiednich terytoriów kolonialnych już posiadanych lub zdobytych później (Kanada, Ameryka Północna, Antyle, Afryka Południowa, Australia, Nowa Zelandia). Protestantcka reformacja ponosi poważną odpowiedzialność za zerwanie tysiącletniej jedności religijnej w świecie zachodniego chrześcijaństwa, powodując zjawisko konfesjonalizacji, to znaczy, społecznego, politycznego i kulturowego podziału Europy i niektórych jej regionów na dwa obszary: katolicki i protestancki. Ten system skryształizował się w formule *cuius regio, eius et religio*, za której pośrednictwem poddani byli zmuszani do zachowywania religii panującego. Takie zderzenie tych dwóch światów doprowadziło do zjawiska wojen religijnych, które dotknęło przede wszystkim Francję,

terytoria germańskie, Anglię, Szkocję i Irlandię i które można uważać za zakończone dopiero Traktatem Westfalskim (1648) na kontynencie i kapitulacją Limerick (1692) na Wyspach Brytyjskich.

Kościół katolicki, chociaż wyniszczony kryzysem i odszczepieństwem tak wielu narodów, w ciągu niewielu dziesięcioleci zdołał odnaleźć niespodziewaną energię, aby zareagować i zacząć realizację prawdziwej reformy. Ten historyczny proces przybrał nazwę kontrreformacji, której szczytem było przeprowadzenie Soboru Trydenckiego (1545-1563), na którym ogłoszono jasno niektóre prawdy dogmatyczne podawane w wątpliwość przez protestantów (kanon ksiąg Pisma Świętego, sakramenty, usprawiedliwienie, grzech pierworodny, i tak dalej), a także podjęto decyzje dyscyplinarne,

które wzmocniły i uczyniły Kościół bardziej zwartym (na przykład instytucja seminariów i obowiązek rezydowania w diecezji dla biskupów). Ruch kontrreformacji mógł również posłużyć się działalnością licznych zakonów założonych w XVI wieku. Chodzi o inicjatywy reformy zakonów żebrzących (kapucyni, karmelici bosi) albo instytuty kleryków regularnych (jezuici, teatyni, barnabici, i tak dalej). Kościół wyszedł w ten sposób z kryzysu głęboko odnowiony i umocniony i mógł zrekompensować utratę niektórych obszarów europejskich prawdziwie uniwersalnym rozpowszechnieniem dzięki dziełom misyjnym.

W XVIII wieku Kościół musiał zwalczać dwóch wrogów: regalizm i oświecenie. Pierwszy działał równocześnie z rozwojem monarchii absolutnej. Opierając się na

organizacji nowoczesnej biurokracji, suwereni państw europejskich zdołali ustanowić system autokratycznej i totalnej władzy, eliminując istniejące bariery (instytucje pochodzenia średniowiecznego jak system feudalny, przywileje kościelne, prawa miast, i tak dalej). W tym procesie centralizacji władzy monarchowie katoliccy dążyli do atakowania zasięgu prawodawstwa kościelnego, próbując stworzyć Kościół podporządkowany i uległy w stosunku do władzy króla. Jest to zjawisko, które przybiera różne nazwy w zależności od państw: regalizm w Portugalii i w Hiszpanii, gallikanizm we Francji, józefinizm na obszarach rządzonych przez Habsburgów (Austria, Czechy, Słowacja, Węgry, Słowenia, Chorwacja, Lombardia, Toskania, Belgia), jurysdykcjonalizm w Neapolu i w Parmie. To zjawisko miało swój punkt krytyczny w

postaci wypędzenia jezuitów przez wiele rządów i pełen gróźb nacisk na papieżstwo, żeby zniosło ten zakon (co nastąpiło w 1773 roku).

Drugim wrogiem, z którym Kościół starł się w XVIII wieku, było oświecenie, ruch przede wszystkim filozoficzny, który odniósł wielki sukces wśród klas panujących. Jego podłożem był prąd kulturowy, który wywyższał rozum i naturę, a równocześnie dokonywał nieokiełznanej krytyki tradycji. Jest to bardzo złożone zjawisko, które przedstawia w każdym wypadku silne tendencje materialistyczne, naiwne wywyższanie nauk, odrzucenie religii objawionej w imię deizmu lub niedowiarstwa, nierealny optymizm odnośnie naturalnej dobroci człowieka, nadmierny antropocentryzm, utopijną ufność w postęp ludzkości, rozpowszechnioną wrogość w stosunku do Kościoła katolickiego, postawę

samowystarczalności i pogardy w stosunku do przeszłości oraz zakorzenioną tendencją do upraszczającego redukcjonizmu w poszukiwaniu modeli objaśniających rzeczywistość. W sumie w dużej mierze chodzi o początek wielu współczesnych ideologii, które redukują wizję rzeczywistości, eliminując z jej rozumienia objawienie nadprzyrodzone, duchowość człowieka i ostatecznie pragnienie poszukiwania ostatecznych prawd człowieka oraz poszukiwania Boga.

W XVIII wieku zostały założone pierwsze loże masońskie. Spora część z nich przyjęła tony i działalność wyraźnie antykatolicką.

5. Czasy współczesne (od 1789 roku)

Rewolucja francuska, która rozpoczęła się przy decydującym wkładzie niższego duchowieństwa,

szybko wyrodziła się w kierunku skrajnego gallikanizmu, dochodząc do schizmy Kościoła konstytucyjnego, a następnie przybierając jawnie antychrześcijańskie tony (wprowadzenie kultu Istoty Najwyższej, zniesienie chrześcijańskiego kalendarza, i tak dalej) aż po krwawe prześladowania Kościoła (1791-1801). Papież Pius VI zmarł w 1799 roku jako jeńiec francuskich rewolucjonistów. Dojście do władzy Napoleona Bonapartego, pragmatyka, przyniosło pokój religijny wraz z konkordatem z 1801 roku. Jednak później doszło do waśni z Piusem VII z powodu ciągłego wtrącania się rządu francuskiego w życie Kościoła. W wyniku tego Papież został uwięziony przez Bonapartego na okres około pięciu lat.

Wraz z przywróceniem monarchii przedrewolucyjnych (1815) dla Kościoła powrócił okres pokoju i

spokoju, któremu sprzyjał również romantyzm, prąd myślenia panujący w pierwszej połowie XIX wieku. Niemniej jednak, wkrótce nakreślona została nowa ideologia głęboko przeciwna katolicyzmowi – liberalizm, dziedzic ideałów rewolucji francuskiej, któremu stopniowo udało się utwierdzić politycznie, wspierając ustanowienie ustawodawstwa dyskryminującego lub prześladowającego Kościół. Liberalizm w wielu krajach połączył się z nacjonalizmem, a później, w drugiej połowie wieku, wszedł w sojusz z imperializmem i pozytywizmem, które później przyczyniły się do dechrystianizacji społeczeństwa. Równocześnie w reakcji na niesprawiedliwości społeczne wywołane ustawodawstwem liberalnym zrodził się i rozpowszechnił szereg ideologii nastawionych na bycie rzecznikami dążeń klas uciskanych przez nowy system gospodarczy:

socjalizm utopijny, socjalizm „naukowy”, komunizm, anarchizm. Wszystkie te ideologie łączyły plany rewolucji społecznej i będąca ich podstawą filozofia o charakterze materialistycznym.

Katolicyzm w XIX wieku utracił niemal we wszystkich krajach ochronę państwa, które, co gorsza, zaczęło zajmować postawę mu przeciwną. W 1870 roku zakończyła się natomiast doczesna władza papieży wraz z włoskim podbojem Państw Kościelnych i zjednoczeniem półwyspu. Równocześnie jednak Kościół zdołał wyciągnąć korzyści z tego kryzysu, żeby umocnić jedność wszystkich katolików wokół Stolicy Świętej, aby uwolnić się od mieszania się państw w wewnętrzne zarządzanie Kościołem w odróżnieniu od tego, co działo się w okresie monarchii wyznaniowych czasów nowożytnych. Szczytem tego zjawiska było uroczyste ogłoszenie w

1870 roku dogmatu o nieomyślności Papieża przez I Sobór Watykański, który odbył się za pontyfikatu Piusa IX (1846-1878). Oprócz tego w XIX wieku życie Kościoła cechowało się wielką ekspansją misyjną (w Afryce, Azji i Oceanii), wielkim rozkwitem fundacji żeńskich kongregacji zakonnych aktywnego życia oraz organizacją potężnego apostołstwa świeckich.

W XX wieku Kościół stawił czoła wielu wyzwaniom. Pius X musiał zwalczać modernistyczne tendencje teologiczne wewnątrz samego ciała Kościoła. Prądy te charakteryzowały się w swoich najbardziej radykalnych przejawach immanentyzmem religijnym, który chociaż utrzymywał tradycyjne formułowanie wiary, w rzeczywistości opróżniał je z treści. Benedykt XV zderzył się z huraganem pierwszej wojny światowej, zdoławszy zachować

politykę bezstronności wśród walczących stron, i rozwijając działalność humanitarną na rzecz jeńców i ludności dotkniętej wojenną katastrofą. Pius XI sprzeciwiał się totalitaryzmom różnego rodzaju, które prześladowały mniej lub bardziej otwarcie Kościół podczas jego pontyfikatu: komunistycznemu w Związku Sowieckim i w Hiszpanii, narodowo-socjalistycznemu w Niemczech, faszystowskiemu we Włoszech, totalitaryzmowi o inspiracji masońskiej w Meksyku. Poza tym papież ten bardzo wspierał miejscowe duchowieństwo i episkopat na afrykańskich i azjatyckich ziemiach misyjnych, co czynił również później jego następca Pius XII i co pozwoliło Kościołowi stawić czoła zjawisku dekolonizacji w charakterze elementu autochtonicznego a nie obcego elementu.

Pius XII musiał stawić czoła straszliwej próbie drugiej wojny światowej, podczas której działał na różne sposoby, aby ocalić z narodowo-socjalistycznych prześladowań tylu Żydów, ilu się dało (szacuje się, że Kościół katolicki ocalił ich w przybliżeniu osiemset tysięcy). Postępując realistycznie, nie uważał za właściwe rzucić publicznego oskarżenia, zważywszy, że pogorszyłoby ono i tak ciężką sytuację katolików również prześladowanych na różnych obszarach okupowanych przez Niemców i zlikwidowałoby możliwość interweniowania na rzecz Żydów. Wiele znaczących osobistości ze świata żydowskiego uznało publicznie po wojnie wielkie zasługi tego papieża wobec ich narodu.

Jan XXIII zwołał II Sobór Watykański (1962-1965), który został zakończony przez Pawła VI, i który otworzył odmienną epokę duszpasterską w

Kościele, podkreślając powszechne powołanie do świętości, znaczenie wysiłku ekumenicznego, pozytywne aspekty współczesności, rozszerzenie dialogu z innymi religiami i z kulturą. W latach, które nastąpiły po soborze, Kościół cierpiał głęboki wewnętrzny kryzys o charakterze doktrynalnym i dyscyplinarnym, który zdołał w dużej mierze przezwyciężyć podczas długiego pontyfikatu Jana Pawła II (1978-2005), Papieża o niezwyklej osobowości, który zdołał uzyskać dla Stolicy Świętej nieznane wcześniej poziomy popularności i prestiżu wewnątrz Kościoła katolickiego i poza nim.

Carlo Pioppi

Bibliografia podstawowa

J. Orlandis, *Historia del cristianismo*, Rialp, Madryt 1983

A. Torresani, *Breve storia della Chiesa*, Ares, Mediolan 1989

pdf | dokument generowany
automatycznie z <https://opusdei.org/pl-pl/article/temat-14-historia-koscioa/>
(29-04-2025)